

Simonas Vitkevičius
Kilęs iš Anykščių, 21 m.

07-07

Gerbiamas skaitytojau, gyvenime nesu rašęs nieko rimto, o juo labiau dienoraščio. Šis dienoraštis man tapo ne ką mažesniu išbandymu, nei pati ekspedicija. Pasistengsiu neherojizuodamas mūsų darbų ir įspūdžių perteikti bent dalelę to, kas ten įvyko. Taigi, kaip sako virėjai . Skanaus...

Pagaliau....

Traukinys, kaip ir tūkstančiai kitų, sutrūkčioja ir pajuda į priekį. Ankštas vagonas pilnas bendrakeleivių daiktų ir dienos įspūdžių, pajuda kartu su mumis į priekį. Vagonas bendras, be jokių pertvarų ar užsklandų. Gal taip ir geriau – puiki proga susipažinti su žygio draugais ir paprastais žmonėmis. Juk pertvaros ir yra tam, kad atskirti, o to čia mažiausiai reikia. Visi jau miega, ganėtinai tvanku, tad nusprendžiu pereiti į paskutinį vagoną ramiai visko apmąstyti ir pailsėti. Viskas labiau primena seną gerą Remarko romaną, nei realybę. Rusiška muzika, dirbtinės gėlės, raminantis traukinio gaudesys ir ten miegantis padavėjas. Diena buvo ilga ir pilna įspūdžių, kurie tik dabar gula į savo lentynėles. Spaudos konferencija, mane išlydėjusių žmonių šūksniai ir patarimai. Visa tai labai glumina. Juk aš dar nieko nepadariau. Kodėl man visi ploja? Juk mano vietoje galėjo būti bet kas iš to tūkstančio trijų šimtų bandžiusių. Toks dėmesys man neįprastas ir varginantis. Dabar suprantu, kokia tai atsakomybė. Dabar jaučiu, kad su manimi į tremties vietas keliauja ne tik žygio draugai, bet ir visa Lietuva. Vos tik kirtus Lietuvos-Baltarusijos pasienį mus pasitinka jau kiti veidai. Šalti ir, toli gražu, mumis nelabai susižavėję pasieniečių veidai. Mintyse pagalvoju „sveiki atvykę“ ir nusuku akis nuo rūškano pasieniečio. Prisipažinsiu, nėra pats maloniausias jausmas, kai susitinka mūsų akys.

Juk jis čia karalius, o aš – niekas. Įspūdžių daug, tačiau dar daugiau minčių apie senelį. Kvaila būtų lyginti mūsų keliones ir išgyvenimus, tačiau jaučiu, kad ši kelionė yra vienintelis šansas pagerbti žmogaus atminimą, kurio taip ir nespėjau pažinti.

Labanakt Lietuva (Traukinys Vilnius-Maskva)

07-08

Maskva

Užsimetu kuprinę ir bandau brautis iš traukinio. Pripažinsiu, sekasi ne kaip, kuprinė didelė, labiau tinkanti eiti miškais, o ne vaikščioti po siaurą traukinį. Jaučiuosi didelis ir nerangus, nuolat užkliudau praeivius. Čia neišvengiamai tenka naudotis skurdžiomis savo rusų kalbos žiniomis ir kartoti žodį „prastytie“. Miestas begalinis, šešių juostų gatvės ir milžiniški pastatai. Toks jausmas, kad čia jau senokai sergama didybės manija. Paradoksalu matyti seną mažą cerkvę ir šalia jos stovintį monolitinį dangoraižį. Diena pasitaikė karštoka, tad didelė atgaiva nusimesti kuprinę ir greitai palįsti po dušu Lietuvos ambasadoje. Skubėti reikia, nes dušas tik vienas, o mūsų daugiau nei dešimt. Taupat laiką sėdime kambaryje nusimetę rūbus ir laukiame savo eilės. Laiko turime vos kelias valandas tad prabėgomis bandome pamatyti bent keletą žymiausių šio miesto paminklų. Keista, tačiau Maskva kelia ne pasigėrėjimą, o keistą baimę. Galbūt dėl to, kad tave nuolat supa milžiniški pastatai, o šalia jų jautiesi it maža muselė. Po keletos valandų mes jau metro, bandome brautis pro spūstį žmonių ir pasiekti išėjimą. Aplinkinių žmonių akyse pastebiu baimę. Nieko nuostabaus, juk tokia spūstis puiki proga teroristams. Spūsties priežastis aiški – lauke pila kaip iš kibiro. Vos per kelias minutes permirkstame kiaurai. Tačiau tai nei kiek nenumalšina mūsų užsidegimo kuo greičiau išvykti iš Maskvos. Širdis plaka iš susijaudinimo ir nežinojimo, kas bus toliau, kai lektuvą atsiplėšia

nuo žemės ir prasideda mūsų penkių valandų kelionė į Tomską. Pamiegoti nesigauna, nes gretima sėdintis kūdykėlis bando parodyti visas savo balso galimybes. Visa laimė, kad turime Juozą, kuris savo šypsena nuramina jaunąjį pakeleivį. Kaip sakoma, nėra to blogo, kas neišeitų į gerą. Draugiška pakeleivio mama mielai pasakoja apie Tomską ir būdus, kaip apsiginti nuo ten laukiančių uodų. Tomskas mus pasitinka 12 laipsnių temperatūra ir merkiančiu lietumi. Mus pasitikęs Gintautas Alekna (Vadovas), vos pažvelgęs į mūsų veidus, supranta, kad per artimiausias dvi paras miegojome ne daugiau kaip keturias valandas, nutaria leisti mums pasiilsėti keletą valandų ir tada pradėti ruošti ekspedicijai.

Labanakt Lietuva (Tomskas)

07-09

Kur dingo vinyš tarp Sibiro monolitų?

Keistas miestas tas Tomskas. Toli gražu ne tai, ką tikėjau rasti Sibiro platybėse. Labai nustembu išgirdęs, kad čia gyvena daugiau nei 500 000 gyventojų ir netgi yra universitetas. Čia jau kitaip nei Maskvoje ir tai išduoda rūškani žmonių veidai bei pilki monolitai. Nieko nuostabaus, kad retas kuris čia šypsosi. Nelengva gyventi ten, kur žiema trunka devynis mėnesius, o temperatūra nukrinta žemiau – 40 C. Laiko negaištame veltui – pasiskirstome į dvi komandas. Pirmoji komanda keliauja maisto, o mes, vyriškoji pusė, patraukiame į įrankių medžioklę. Lieku šokiruotas tuo, kad prireikia gero pusdienio, kol pavyksta rasti keletą padoresnių kirvių bei pjūklų, ką jau ir kalbėti apie vinyš. Rodos, Sibiras, o vinyš nei su žiburiu nerasi. Dėl saujos vinyš teko apeiti gerą dešimtį parduotuvėlių ir turgų. Sugriauname pirmąjį mitą, kad Sibire pigiau. Vos pamačius, kad Coca cola kainuoja 6 lt suprantu, kad čia mano smulkiom išlaidom skirti pinigai yra beverčiai. Susikrovę visą savo laimikį į bulvinį maišą,

patraukiame pietauti. Vadovas puikiai parinko matinimo įstaigą. Vos tik įžengus į autobusų stoties valgyklą mane pasitinka viską užgožiantis čeburekų kvapas. Taip ir norisi kokią paragauti, tačiau išvydęs mano ketinimus, Vadovas sustabdo ramiai paaiškindamas, kad pažintinė kelionė skrandžiui nėra pats teisingiausias sprendimas. Vietinių patarimu sukertame po lekštę sriubos ir didelę porciją plovo. Pasinaudojame antruoju Vadovo patarimu ir suvalgome viską iki paskutinio kąsnio. Pirmoji taisyklė „kas nevalgo – negyvena“, viskas paprasta ir aišku, energijos prireiks daug – žygiuose ir darbuose. Po pietų susitinkame su Ada – lietuviu tremtinio dukra. Kino kritike pasveikina mus laužyta lietuvių kalba ir pažada trumpai papasakoti apie Tomską ir save. Nutariame kalbėti rusiškai – taip paprasčiau. Nors ir gimusi čia, Ada labai trokšta grįžti į Lietuvą, tačiau dėl burokratinių pinklių tai nėra taip lengva padaryti. Absurdiška, kai žmogus trokšta grįžti į tėvų žemę, o dėl keleto popierių negali to padaryti. Išgirdus jos ir jos šeimos gyvenimo istoriją supranti, kad gyvenimas Ados tikrai nelepino, tačiau tai, ką ji patyrė, ją tik sustiprino, o ne palaužė. Kalbantis su ja užplūsta susižavėjimas žmogaus stiprybe ir optimizmu, ko taip dažnai pasigendu Lietuvoje. Draugiškai atsisveikinę pažadame susitikti Lietuvoje.

Labanakt Lietuva (Tomskas)

07-10

Senas *pazikas* slydinėdamas braunasi į taigą. Sunku įsivaizduoti, kaip galima važiuoti tokiais keliais, tačiau čia tai kasdienybė. *Pazikas* sustoja. „Toliau jūsų vežti nebegaliu“, pareiškia vairuotojas. Išlipame prie seno sugriuvusio pastato, iš rąstų krūvos suprantu – tai lentpjūvė. Keista matyti taip apleistą pastatą, kuriame vis dar dirba keletas vietinių rusų. Nors ir sugriuvusi, bet ši lentpjūvė mums didelis išsigelbėjimas. Galime pasigalėti kirvius. Šiek tiek

pasimetu, kai man parodomas kambariukas su šmirgeliu ir lieku vienas. Turbūt tai ženklas. *Galask pats*. Nieko nelaukdamas imuosi darbo. Keista, bet vos tik pradėjus pasijuntu lyg tai būčiau daręs tūkstančius kartų, nors apie kirvių galandinimą neturėjau jokio supratimo. Galbūt tai glūdėjo kažkur giliai mano pašamonėje, tačiau pats to nesuvokiau. Po valandos ėjimo pasiekiame pirmąsias kapinės, keista, kad mes pagaliau čia. Nusimetu daiktus ir ramiai vaikštau po jas, ieškau išlikusių vardų ir pavardžių. Nieko čia jau nėra, nieko, vos tik keletas supuvusių kryžių. Jaunų pušų ošimas čia jau neatmena tremties laikų tik visagalė taiga pasiima atmintį į savo glėbį ir gydo istorijos žaizdas. Kryžiaus čia pastatyti negalim, o gaila. Nieko nelaukdami imamės darbo, rodos, jokių įrankių ir nereikėjo, užsidegimas toks, kad medžius gali kirsti plikomis rankomis. Iš čia pat augančių medžių imame statyti tvorą. Tą tvorą, kuri dar bent dešimt metų apsaugos šias kapines nuo išnykimo. Pukiai suprantu tuos, kurie sako, kad ši tvora be galo laikina, tačiau jie nežino, kokią tvorą tveriu savo širdyje. Juk atmintis gyva tol, kol yra ją menančių žmonių...

Pavargę ir sukąsti uodų pasiekiame stovyklą. Džiugu matyti Juozą jau pradėjus dirbti prie mūsų pirmojo kryžiaus. Pasiimu kirvuką ir sėdu prie jo padėti. Stovykloje tvyro rimtis, tačiau visų veiduose matau pakylėjimą pagaliau padarius tai, ko taip ilgai laukėme.

Be galo noriu nusiprausti, tačiau vienintelę atgaivą galiu rasti pelkėje. Priėjimo nėra, tad tenka griebtis pjūklo – nuleidžiu pušelę į liūną ir susirenčiu improvizuotą lieptelį. Abejoju, ar kada drįsčiau maudytis tokioje vietoje, bet čia viskas kitaip, pasirinkimo neturi, nors vanduo nustešina savo vėsa ir gaivumu. Naktis, sėdime prie laužo, dalinamės dienos įspūdžiais. Tik dabar suprantu, kokie išskirtiniai žmonės supa mane. Kartu dailinu kryžių ir klausausi. Galvoje skamba žodžiai išgirsti iš vieno tremtinio lūpų. *Mes aplinkybių ir laiko nesirinkom. Net neabejoju, kad kai kurie iš jūsų būtų riedėję pirmuose vagonuose...*

07-11

Diena prasidėjo lietumi. Rodos, jis ir uodai – neatskiriami mūsų ekspedicijos palydovai. Pusryčius iškeičiame į darbą ir paskubomis patraukiame į antrąsias kapines. Darbas labai panašus: reikia išvalyti kapines ir aptverti tvorą. Visi puikia žinome, ką reikia daryti, tad be didelių aptarimų kimbame į darbus. Džiugu, kad sukalėme kryžių, nes iš kapinaičių nieko nelikę, tik sumestų šiukšlių krūvos. Nieko nuostabaus – juk aplinkui vietinių rusų kapai. Vargu ar gali pykti ant jų, juk kapinaičių vietą žymi vos keletas į žemę susmegusių ir samanomis apaugusių kryžių. Baigę tvorą atsinešame ir pastatome mūsų pačių rankomis pagamintą kryžių. Neapsakoma ramybė užplūsta, kai pamatai baigtą darbą. Keletas rusų užsuka pasižiūrėti, ką mes čia darome ir išgirdę atsakymą su didele nuostaba pasveikina mus. Tokiomis akimirkomis supranti, kad ši vieta įstrigs ne tik tavo atmintyje, bet ir jų. Laiko nedaug, tad grįžtame į stovyklą, susipakuojame daiktus ir patraukiame į sutartą vietą laukti *paziko*. Rodos, kad lietus nežada greitai nurimti. Kiaurai peršlapę stovime po medžiais ir laukiame. Dar ryte stovykloje palikome Algį. Rodos, jis rimtai apsinuodijo. Jo rūbai kiaurai permirkę, tad atiduodu savo atsarginius rūbus ir striukę. Nors taip galiu jam padėti. Sutartu laiku vairuotojas nepasirodo. Anot vadovo, taip būna ir nieko čia nepadarysi. Keletas vaikinukų pasilieka laukti toliau, o grupę išsiunčiame į artimiausią kaimelį ieškoti pastogės. Po valandos pajudame ir mes. Staiga horizonte išvystu mūsų *paziką*. Imu šaukti ir mosuoti rankomis. Dar niekad taip nesidžiaugiau jokia transporto priemone. Surenkame pakelėje išsibrasčiusius ir sušalusius draugus ir patraukiame atgal į Tomską. Galvoje tuščia – jokių minčių, galbūt tai nuovargis daro savo, tačiau širdyje jaučiu begalinę pilnatvę.

Labanakt Lietuva (Tomskas)

07-12

Mirusiųjų miestas...

Dar ryte nusiperkame traukinio bilietus į Bielij Jar ir patraukiame tvarkyti Tomske esančių kapinių. Napatiklūs praeivių žvilgsniai lydi mus miesto gatvėse. Nieko keista, o kaip kitaip reaguoti į grupelę žmonių, apsiginklavusių kirviais ir pjūklais, darnia vora traukiančius link kapinių. Vos įžengus į kapines pasijuntu labai nejaukiai. Viskas apžėlę medžiais ir krūmais, net sunku patikėti, kaip mieste esančios kapinės gali būti taip apleistos. Vadovas paaiškina, kad čia nėra tradicijos tvarkyti mirusiųjų kapus. Galbūt būtent dėl to visi antkapiai yra vienodos formos, nudažyti mėlyna spalva. Tik kur ne kur juos puošia raudonos žvaigždės, reiškiančios, kad čia palaidotas fronte buvęs kareivis. Po kiek užtrukusių paieškų randame lietuvių kapus. Sunku rasti antkapius tokio dydžio kapinėse, kai viskas apžėlę tankiais krūmais. Iškart aplink lietuvių kapus užėlusius krūmus ir nudažome dar išlikusius antkapius. Baigus darbus, kaip ir visada, sukalbame maldą už mirusiuosius ir paliekame kapines.

Tomskas – Bielij Jar traukinyje mus pasveikina palydovė, primenanti rusiškus filmus. Na ir kas, kad burnoje trūksta keletos dantų, o kairiąją akį puošia mėlynė, ji čia išdidi ir gerbiama. Ji šio traukinio vadovė. Laisvų kupe nerandame, tad spaudžiamės kiek įmanydami. Pripažinsiu, tai nėra lengva, nes su mumis keliauja nuolatinės mūsų palydovės kuprinės. Man ir keletai draugų pasiseka – pastebiu kupe, kurioje sėdi keletas senų geležinkeliečių. Trumpam susipažinimui papasakoju rusišką anekdotą, kuris visus prajuokina ir išsklaido nejaukią tylą. Išsiaiškiname, kad jie už poros valandų turi išlipti ir mes trys galėsime patogiai

įsitaisyti ir praleisti naktį. Antrą valandą nakties pasiekiamo Bielyj Jar. Vietiniame penkių žvaigždučių viešbutyje mus sutinka gan svetingai: „*Ekit iš čia jums vietos nėra*“. Po valandą trukusių derybų mums pavyksta įsiprašyti į gulago laikus menančius apartamentus. Neprabėga nė pusvalandis ir mes jau miegame.

Labanakt Lietuva (Bielyj Jar)

07-13

Sveiki atvykę į metiso namus...

Kaip ir minėjau Bielyj Jar mus pasitiko svetingai. Dar svetingiau viskas atrodo ryte. Seni, gulago laikus menantys pastatai, su kur ne kur kyšančiomis satelitinėmis antenomis. Keista, bet palydovinė industrija pasiekė ir šį Dievo pamirštą kraštą. Gatvėje ganosi karvės. Jas pamačius miestelis labiau ima panašėti į Indiją nei į Sibiro taigą. Tačiau tikrasis Bielyj Jar veidas yra ne pastatai, o žmonės. Iš jų veidų gali skaityti visą gulago laikų istoriją. Juk čia pat liko gyventi kalinių, tremtinių ir jų prižiūrėtojų vaikai bei anūikai. Ilgai tyrinėti miestelio netenka, nes pasirodo mūsų autobusiukas. Sėdimų vietų tik penkios, o mūsų šešiolika, tad didžioji dauguma susigrūda į kroviniams skirtą autobusiuko galą. Po gero pusvalandžio kvėpuojant dulkes ir išmetamąsias dujas, apsvaigę pasiekiamo kapines. Ten, kaip įprastai, griebiamės savo darbų: kertame krūmus ir tvarkome dar išlikusius kryžius. Baigus darbus patraukiame į senai apleistą lietuvių tremtinių gyvenvietę. Vaikstant po šį mirusį kaimą neišvengiamai susimąstai ir apie jame gyvenusius žmones. Didelių rąstinių namų grūvėsiai mena apie kadaise čia virusį gyvenimą. Protu sunku suvokti tą beprasmybę, prievartinį darbą ir ten ištremtų žmonių likimus, kuriuos taip negailestingai pasiglemžė laikas. Įeinu į buvusios mokyklos griuvėsius. Viduryje didelio kambario auga medžiai, viskas apaugę minkštu

samanų paklotu. Tai nepaprastas kambarys. Tai kambarys, kuris man primena, kokios stiprios valios žmonės gyveno čia. Net ir nežmoniškais sąlygomis stengėsi puoselėti kultūrą ir mokslą. Pavargę ir susimastę grįžtame į gyvenvietę.

Tik pačioje dienos pabaigoje sužinome, kad mus vežęs vairuotojas yra lietuvių tremtinio sūnus. Vadovas praneša, kad esame pakviesti į svečius tad greitai susikrauname daiktus ir patraukiame į Viktoro namus. Vos tik sugužėjus į erdvų kambarį, mus pasveikina šeimininkas. *Sveiki atvykę į metiso namus*. Kiek nedaug kartais reikia išstarti žmogui, kad tiek daug atskleistų apie save. Iš nuostabos susižvalgome su Karoliu ir laukiame, kas bus toliau. Viktoras nekalbus, papasakoti apie savo šeimos likimą leidžia žmonai. Iš jos sužinome, kad Viktoro tėvas likus vos keliems mėnesiams iki jo gimimo paliko ją ir išvyko į Lietuvą. Sunku teisinti ar smerkti tokį tėvo poelgį, tačiau kalbant metisui pykčio ar pagiežos jo akyse nematau. *„Praėjo daug laiko ir tėvą pažįstu tik iš keletos senų fotografijų“*, prisipažįsta Viktoras. *„Ilgai svarsčiau vykti į Lietuvą aplankyti tėvo, tačiau nespėjau. Džiugu, kad šiandien Lietuva atvyko į mano namus“*. Tokiems žodžiams abejingų nelieka. Apstulbinti ir giliai sujaudinti paliekame metiso namus. Vos po keletos valandų pajudame naktiniu traukiniu Bielyj Jar – Asinas. Čia netikėtai susipažįstame su traukinio palydove, kuri mus ne ką mažiau nustebina, nei Viktoras. Užsimezga pokalbis apie kiną ir poeziją, kuris trunka iki pat paryčių. Bendrauti taip lengva, rodos, lyg šią moterį būčiau pažinojęs visą savo gyvenimą. Ilgai netrukus mes jau vartome jos dukros nuotraukas ir kalbamės apie gyvenimą Sibire. Pirmą kartą suprantu, ką reiškia posakis *„Rūskaja Duša“*.

Labanakt Lietuva (Traukinys Bielyj Jar – Asin)

Meškų pėdsakai, pusvalandis miego ir 32 kilometrai

Iš traukinio išlipu pamiegojęs vos pusvalandį. Kiek neramu, nes žinau, kad šiandien reikės pėsčiomis keliauti ne vieną kilometrą, bet pažvelgęs į draugus suprantu, kad aš toks ne vienas. Asine mūsų jau laukia du autobusiukai, pasiruošę kelionei į taigą. Po valandos purtymosi duobėtais taigos keliais pasiekiamo vietą, kur automobiliai jau neįstengia pravažiuoti. Vos užsimetęs kuprinę ant pečių suprantu, kad ten daugiau nei dvidešimt kilogramų. Žygiuojame greitai, nepaisant didelio svorio. Stabtelime trumpoms poilsio pertraukėlėms, kurios trunka ne ilgiau kaip 15 minučių. Po dienos žygiavimo artėjame prie mūsų tikslo – Tunguskyj Bor gyvenvietės. Likus vos porai šimtų metrų iki kaimelio, Vadovas visus paragina kelti kuo didesnę triukšmą. Trumpai paaiškina, kad pakelėje daug šviežiai išdraskytų skrusdėlynų, kurie reiškia, kad aplinkui vaikšto daug išalkusių meškų. Paskubomis įkuriame stovyklavietę. Jaučiuosi nusivaręs nuo kojų, tačiau bandau prikirsti kuo daugiau malkų laužams, kurie turėtų atbaidyti meškas. Dar nepasiekus stovyklavietės pasibaigia gėlas vanduo, tad netikėtai užklupęs lietus – puikus būdas apsirūpinti juo. Stovime per lietų ištiesę didelį plėvelės gabalą ir gaudome vandenį. Pasiseka gan neblogai – prirenkame beveik penkis litrus vandens. Vadovo siūlymu aš, Karolis, Juozas ir Andrius einame pamiegoti. Mūsų budėjimas prasideda trečią valandą nakties.

Labanakt Lietuva (Tunguskyj Bor)

07-15

Kažkas draugiškai pažadina mane ir Karolį. „*Vyručiai, jūsų eilė budėti*“. Sunku išvaikyti miegus, bet apsilause įšlendame iš palapinės. Nustojo lyti ir tai mums pataiso nuotaiką. Primetame į laužą malkų, išsiverdame kavos ir sėdime. Tik po gero pusvalandžio pabundu ir

pradedu dairytis aplink. Budime iki pat ryto, žadinti kitų nesinori – lai pamiega. Vakarykštė diena pasitaikė sunki, sunegalavo trys žygio draugai. Per miegus girdėjau, kad Vadovas nusprendė grįžti. „*Negerai ,daug meškų ir dar trys ligoniai“*. Šie žodžiai varo į neviltį – sukorėme tiek kelio, o grįžti tikrai nesinori. Pasikalbėję su Karoliu nusprendžiame likti, kad ir koks būtų Vadovo sprendimas. Vandens nėra, tad pusryčiams ruošti pasemiame vandens iš pelkės. Tikimės, kad gerai jį užvirinus nieko neatsitiks. Pirmasis, kaip ir visada, pabunda Vadovas. Sėdime trise prie laužo, valgome košę ir kalbamės. Šiaip ne taip prikalbiname Vadovą pasilikti su sąlyga, kad pusė grupės liks stovykloje, o mažiausiai pavargę keliaus į kapinaites. Toks sprendimas pradžiugina visus. Tad aštuoniese patraukiam ieškoti kapinaičių. Švaraus vandens nebeturime, tad iš pelkės vandens išsiverdame arbatos. Apsimetame, kad tai paprasta arbata ir godžiai geriame rudą skystį. Po valandą trukusio ėjimo Gintautas atranda kapinaites. Kartais atrodo, kad savyje jis turi vidinį GPS, kuris milimetro tikslumu, net gūdžiausiame miške, galėtų rasti lietuviškus kapelius. Kapinės visiškai kitokios nei anksčiau. Vos priėjęs pagrindinį kryžių pamatau metus: 1951-1951, 1949-1951.....

Vaikai. Kapinaitėse palaidoti vien vaikai. Viena negailestinga Sibiro žiema pasiglemžė beveik visus Tunguskyj Bor vaikus. Dirbame tylėdami, čia žodžių nereikia. Visi intuityviai imasi darbų. Bijau, o gal net nesistengiu įžengti į kapines. Nusprendžiame, kad čia viskas turi likti, kaip buvę. Negalime pajudinti nė samanėlės. Lai lieka taip. Lai taiga saugo šių vaikų atminimą. Aptveriname kapines ir tylėdami grįžtame į stovyklą. Į draugų klausimus neturiu atsakymų, sunku paaiškinti kas ten yra. Dar sunkiau tai pasakoti jums. Išeinu pasivaikščioti po kaimą. Bet tai tik dar labiau sukrečia. Sibiro Pripetė. Nieko nelikę, tik tuščios sienos. Rodos tai, kas buvo statyta per prievartą, su tokia pat neapykanta ir buvo sugriauta. Pririekė

vos penkiasdešimt metų, kad čia nieko neliktų. Ir kodėl? Kam to reikėjo? Kuo tie žmonės nusikalto?

Pasiimu kirvį ir imu skaptuoti artimiausiai pasitaikiusį rastą, dar nežinau ką darau, tačiau žinau, kad to reikia. Negaliu ramiai miegoti, tad dailinu rastą, kuris bus šio kaimelio atminimas. Ant lentos išraižau *Tunguskyj Bor Lietuviams atminti*

Labanakt Lietuva (Mintys iš mirusio kaimo)

07-16

Paliekame Tunguskyj Bor...

Senai išardyto traukinio pylimas kerta begalinio ilgio pelkę. Einu ir renku vinis. Vinis, kurias kadaise čia kalė toki žmonės, kaip mano senelis. Žengiu per pylimą, tokį, kaip ir tūkstančiai kitų. Per pylimą, kurį statė milijonai savo kūnais ir kurio šiandien jau niekam nebereikia. Istorijos klaida, pasakysit. Nemanau, greičiau žmogiškumo stoka. Kaip teigia senas lotyniškas posakis *Homo homini lupus est*, ir kaip arti jis buvo tada. Norisi atsiskirti nuo grupės ir ramiai eiti tyloje. Nuolatinis šūkavimas baidant meškas erzina. Aš, Karolis, Milda ir Andrius nusprendžiame nestoviniuoti ir eiti pirmi. Pasiimame litrą vandens ir einame. Einame tylėdami, karts nuo karto persimesdami keletu žodžių. Tik tyloje gali pajusti Sibirą. Vakare pasiekiamo Baturiną. Su nedidele grupele mūsiškių iškeliauju į kaimą. Nuperkame maisto ir vandens. Trubūt tai buvo pats skaniausias maistas ir vanduo, kokį tik esu ragavęs. Ilgai sėdime prie laužo ir kalbamės. Minčių daug ir jas visas norisi išlieti. Išlieti žmonėms, kurie tapo toki artimi ir su kuriais taip nesinori skirtis nė akimirakai.

Labanakt Lietuva (Batūrinai)

07-17

Paskutinės kapinės, tačiau pasilieku stovykloje. Lydžiu Karolį į Baturiną – seną tremties kaimą. Pakelėje matau žmones, renkančius metalą. Pagrindinis jų pragyvenimo šaltinis – senojo geležinkelio ardymas. Jie renka paskutinius likučius, menančius tremtį. Dar metai kiti, o kas toliau? Kruopščiai statyti kaimelio namai jau susmego. Pranyks ir jie, juk ne čia gyvenančių rankos juos statė. Rodos, kad prievarta nieko nelaimėjo ir viskas grįžta į pradinį stovį. Viskas grįžta į taigą. Jaučiu aplinkinių žvilgsnius. Nežinau, kaip jautėsi žmogus, pirmą kartą atvykęs į naująją žemę, bet spėju, kad jausmas turėtų būti panašus. Atėjus vakarui atvyksta mūsų transportas. Grįžatme į Tomską.

Labanakt Lietuva (Tomskas)

07-18

Turime nemažai laiko Tomske. Nesu didelis turistas, tad pasivaikščiojimai po miestą manęs nedomina. Gaila, kad misija jau baigiasi. Apsilankome Gulago muziejuje. Ten išgirstos istorijos tikros ir sukrečiančios. Viskas priešingai, nei muziejuje Maskvoje ir turbūt patys suprantate, kodėl. Tik keista girdėti tiesą, kurią čia vis dar taip slepia.

Brėkstant rytui išvykstame į Maskvą. Dabar drąsiai galiu paskyti:

Dalelė manęs liko ten. Tomską palieku be pykčio...

07-19

Maskvoje aplankome Jono Žemaičio Vytauto kapą. Jo atminimą pagerbiame tylos minute. Juk tai žmogus, kuris visą save atidavė mums ir to nevalia pamiršti. Vakariniu traukiniu

pajudame į Lietuvą. Jausmas toks, kad čia pabuvau vos keletą dienų. Tačiau jaučiu begalinę pilnatvę. Ekspedicija davė kur kas daugiau, nei kada būčiau galėjęs pagalvoti.

07-20

Nesitikėjau, kad kažkas pasitiks, bet atėjo sesuo – randu ją minioje žurnalistų ir kitų žmonių. Tą veidą pažinčiau betkur. Gera grįžti ten, kur kažkas tavęs laukia. Su keletu artimiausių draugų pasitraukiame į šalį nuo viso šurmulio ir ramiai atsisveikiname. Tik jie gali suprasti tai, kaip aš dabar jaučiuosi. Tik jie žino, kaip dar ilgai sirgsiu Sibiro liga.

Arnas buvo teisus – mūsų Misija tik prasideda...

Paprastas didelis ačiū jums visiems, prisidėjusiems prie šios ekspedicijos.

Lietuva (Namai)